

Opgedragen aan mijn kleinzoon Ilan (*2021)
en mijn moeder Nellie (*1923 †2022)

Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zal ik tijdens de komende eeuwwisseling niet meer onder de levenden zijn. Zodoende zal ik niet weten of de mens het licht heeft uitgedaan of tijdig tot inkeer is gekomen.

In elk geval gun ik Ilan en zijn wereld van harte dat een deel van mijn ideeën in de loop van de voorafgaande 80 jaar werkelijkheid is geworden. Anderzijds was er mijn moeder, recentelijk gestorven op weg naar 100 jaar.

Dit boek verschijnt daarmee op een draaipunt in de geschiedenis. Het lange leven van mijn moeder speelde zich af in een verleden vol ontwikkelingen én vooral hele grote veranderingen! Als vervolg op die afgelopen eeuw is er de toekomst van mijn kleinzoon. Met overgrootmoeders genen en geen significante tegenspoed haalt ie het jaar 2100. Veranderingen zijn ook in zijn leven heel hard nodig om de wereld voor de mens leefbaar te houden.

Als mediaan in het heden, op het midden tussen Ilan en mijn moeder, wil ik met *De Derde Verlichting* een piketpaaltje slaan voor een tijdperk van verandering. Met dit boek verken ik alternatieve routes en uitwegen om de vele uitdagingen en problemen van nu en de komende 100 jaar het hoofd te bieden.

Alles is een keuze!

Als WIJ dat willen
dan veranderen
WIJ de wereld!

De geschiedenis is een
aaneenschakeling
van veranderingen.

Wel degelijk waren er mensen
die het licht wilden aanhouden.

Een van hen was ik ...

COLOFON

© 2022 1^e druk – 31 oktober 2022

Mail: redactie@vinisva.nl

J.C.L.G. (Hans) Geurts

Web: www.vinisva.nl

Social media: [@vinisva](https://www.instagram.com/vinisva)

Deze uitgave is volledig in eigen beheer geschreven en uitgegeven. Ondanks de vele (her)controles en bijbehorende correcties springen je tijdens lezing wellicht toch nog kleine of grote errata in het oog. Of misschien heb je relevante opmerkingen, anekdotes of andere aanvullingen. Voor nieuwe of herziene publicaties stellen wij het op prijs als je dat ons wilt laten weten. Liefst per e-mail.

Grafische objecten, zoals afbeeldingen en tabellen, zijn afkomstig uit eigen productie of ze zijn vrij van aanvullende rechten en plichten overgenomen van internet. In voorkomende gevallen wordt bronvermelding toegepast. Gelieve contact op te nemen indien onverhoopt toch onrechtmatig objecten zijn gebruikt.

Vinisva publicaties worden gedeponeerd bij Copyright House

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbenden worden openbaar gemaakt of veelevoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zo nodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (i) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (ii) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is of (iii) voor het overnemen in enig dag-, nieuws- of weekblad of tijdschrift (al of niet in digitale vorm of online) of in een RTV-uitzending.

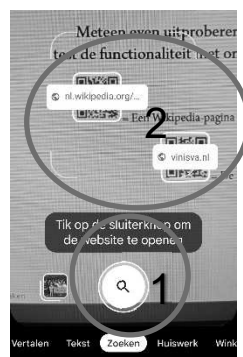
LINKS EN QR-CODES

De voetnoten in dit boek bevatten meestal *verwijzingen* naar informatie op het internet middels zogenaamde *links* of *URL's*. Een waarschuwing is hier op zijn plaats. Alle links zijn kort voor boekpublicatie getest, maar het internet is helaas nogal fluïde en na verloop van tijd kunnen links doodlopen of zelfs niet meer aanwezig zijn.

Uiteraard kun je de voetnoottekst typen in een internetbrowser. Voor het gemak zijn echter ook **QR-codes** toegevoegd, die je met een scanner(app) kunt openen. Het is een tamelijk unieke keuze. Er zijn (nog) niet veel boeken met deze optie uitgerust. Het wordt er niet mooier op, maar wel een heel stuk praktischer.

Een QR-code is een uitbreiding op de welbekende streepjescode of barcode, te vinden op bijna elk product. Bij QR gaat het om een vierkante *blokjescode*, die iedereen overigens zelf kan maken. Afdrukt op papier of getoond op scherm kan deze worden gelezen. Dat kan zowel met een specifieke barcodescanner als met je eigen *smartphone met camera en een scanner-app*. Als er veel *blokjes in een QR-code* op elkaar zitten wordt het lastiger om deze goed gescand te krijgen. Als de codes ook nog eens zijn verkleind wordt de kans groot dat de scanner de code niet wil herkennen. Om die reden is een link soms via een speciale website ingekort om de QR-codes zo 'open' mogelijk te houden.

Resumerend: de QR-codes in dit boek verwijzen naar informatie op het internet. Zo hoeft je niet zelf op zoek te gaan. Tijdens het lezen kun je de codes scannen met je telefoon of tablet waarop een scanner-app is geïnstalleerd. Let er bij de app-keuze op dat een code/link makkelijk kan worden gedetecteerd en geselecteerd. Op een iOS apparaat kun je de standaard app gebruiken, maar in de Apple Store zijn waarschijnlijk diverse alternatieven verkrijgbaar. Google Play (Android) biedt onder andere **Google Lens**. Deze bevat geen reclames en een code wordt niet automatisch gescand. Je kiest de gewenste QR-code en vervolgens gaat de app automatisch naar de opgegeven link.

Met een even uitproberen? Apparatuur en app gereed? Pak je telefoon en test de functionaliteit met onderstaande QR-codes:

= Een Wikipedia-pagina over QR-code: https://nl.wikipedia.org/wiki/QR_code

= De Vinisva website: <https://www.vinisva.nl>

DISCLAIMER

Om te beginnen is hier sprake van een 100% zelfstandige productie. Vanaf de eerste getypte letter tot en met publicatie, distributie en promotie. Wat in 2015 begon met een analyse van het *Onvoorwaardelijk Basisinkomen* (afgekort OBi)¹ werd uiteindelijk een uitgebreid manuscript van een leek op boekengebied. Zoals wel zal blijken is de publicatiedatum van de allereerste druk niet voor niets op 31 oktober 2022 vastgesteld.

Genoemd onderzoek leverde nogal wat nieuwe inzichten, vele daarvan (soms erg ver) buiten de scope van het onderwerp vallend, maar toch interessant en relevant genoeg om de gedachten te bundelen. Het was toewerken naar iets nieuws. Dit boek is wellicht te kwalificeren als een holistisch manifest voor een betere toekomst, met *'Alles is een keuze'* als centrale mantra.

Over de noodzaak van een Derde Verlichting kan eigenlijk geen misverstand bestaan. We zijn stuurloos, zonder aansprekende leiders met visie en de we stevenen af op een meltdown van de wereld in het algemeen en de Westerse cultuur in het bijzonder. De Romeinen hebben het destijds blijkbaar niet kunnen voorkomen. Wij hebben nog een paar strohalmen ...

¹ Download diverse PDF documenten met betrekking tot OBi van de Vinisva website:
<https://vinisva.nl/de-dossiers/19-catobi>

Onderwerpen worden in dit boek in een aantal Delen behandeld (zie afbeelding), in het licht van uiteenlopende gezichtspunten als sociale geografie, filosofie, economie, technologie, milieu. Een speciale rol is toebedeeld aan het basisinkomen. Het is overigens geen doel, maar een middel. Het vormt een fundament bij rigoureuze hervormingen. Een holistische benadering is niet alleen wenselijk, het is pure noodzaak! Het heeft namelijk geen enkele zin om de grote vragen van deze tijd slechts in het isolement van de eigen context trachten te beantwoorden. Uiteraard zijn er ook op de kortere termijn prima zaken te regelen, maar kijkend naar en lerend van verleden en heden worden in dit boek veelal oplossingen aangedragen voor het vervolg van deze eeuw.

In 2017 werd verreweg het grootste deel van het manuscript afgerond en viel het stil door allerlei omstandigheden. In de zomer van 2021 werd de draad weer opgepikt en is een jaar lang een aantal updates om reden van noodzakelijke actualiteit verwerkt. Meerdere verwijzingen zijn echter gebleven. Het deel Basisinkomen is zelfs bijna integraal overgenomen uit de analyse van 2015. Data vandaar zijn misschien soms minder actueel, maar daarom niet minder sprekend in de voorbeelden. Ze dienen met name om de context te verbreden en de datering doet in de voorkomende gevallen weinig tot niets af aan de boodschap. Het staat een ieder vrij om zo nodig zelfstandig data te actualiseren.

Een continu ‘onvullendet’ gevoel hoort bij een bewust gekozen diversiteit en actualiteit in de onderwerpen van dit maatschappelijk manifest. Tijdens het actualiseren van het boek was er steeds iets te veranderen of verbeteren. Er stroomt nog heel wat water naar de zee voordat ook maar een fractie van de nodige stappen zijn gezet om van enige vooruitgang te kunnen spreken. Of de zee overstroomt straks het binnenland, dat kan ook natuurlijk. Wellicht heeft de lezer straks een identieke ervaring en is een periodieke of hernieuwde uitgave of een actualiserend addendum nodig. Op www.viniswa.nl, de website van Vinisva (waarover later meer) is een speciale sectie ingericht om actualiteit mee te nemen en de dikke knoop van *De Derde Verlichting* op onderdelen te ontwarren.

Desalniettemin zou deze initiële aftrap aanleiding genoeg moeten zijn om grote en kleine hervormingen te bewerkstelligen. *De Derde Verlichting* is te gebruiken als een handboek voor verandering.

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	13
LINKS EN QR-CODES	15
DISCLAIMER	17
INHOUDSOPGAVE	19
NEDERLAND IN 2050	29
Maatschappij en economie	29
Politiek	32
Technologie	33
Energie, milieu en duurzaamheid	35
VOORWOORD	39
EEN PERSOONLIJKE INTRODUCTIE	49
De aanleiding	53
Inspiratie	55
Gekke mier	58
En dan nog dit	58
Vinisva	59
Gezond-Verstand-Burger	60
OVERWEGINGEN VOORAF	61
Imperialisme	62
Kapitalisme	63
Club van Rome	64
Socialisme	66
Neoliberalisme	66
INLEIDING	71
Via Renaissance en humanisme naar basisinkomen	72
De oorsprong van het basisinkomen	72
It's the economy, stupid!	74
Centennial denken	76

Holistisch fundament	79
De Eerste en Tweede Verlichting	80
De Derde Verlichting	81
Het manifest	82
Participatie	83
Het Sociaal Contract	84
de overheid sinds 1990	85
DEEL 1 - GEESTVERRUIMING	89
Humanisme	92
Religie	94
Religie en de Grondwet	97
De Derde Verlichting als meme?	97
Kanteldenken	99
Denken over de toekomst	100
Evolutie	100
Eugenetica	106
Transhumanisme	107
Utilitarisme	109
Anarchisme	110
Neoluddisme	111
Holisme	111
Veranderingsmanagement	112
DEEL 2 - WERELDORIËNTATIE	115
Trinitas problema	117
Aanbevelingen	120
Wie neemt het voortouw?	120
Politiek	121
Wereld	121
Verenigde Naties	124
Europese Unie	125
Een rondje langs de Europese velden	129
Nederland	130
Neosocialisme	133
Meritocratie	134

Complotdenken	135
DEEL 3 - MAATSCHAPPIJ	139
Strategische hoofdstructuur	139
Nationalisatie	140
Samenhang	141
Nederlandse identiteit	141
Nationale Strafbank	143
Ruralisatie	143
Organisatie van burgers	144
Burgerberaad	146
Burgercoöperatie	146
Oprichting coöperatie	147
Project Aurora	149
ZEFLEX	150
Burgercoöperatie De Rijpel	150
Oud en jong	152
Wonen	153
Het nieuwe wonen	154
Huren in plaats van kopen	155
Vakantiewoningen	156
Dakloos	157
Woningcorporaties	157
Leegstand	157
DEEL 4 - POLITIEK	159
Liberale democratie	159
Kan ik er wat aan doen?	161
Republiek of monarchie	162
Autocratie	163
Leiding, ethiek en controle	163
Trias politica	164
Grondwet	166
Scheiding van kerk en staat	166
Respect	166
Basisinkomen	167

Europese Grondwet	168
Kiesdrempel	168
Kieskring, stembedistrict en districtenstelsel	170
Constitutioneel Hof	170
Staten Generaal	170
Politieke herindeling	172
Referendum	173
Nationale Denktank	174
Stemprocedure	174
Ramingen	174
Defensie	175
Justitie & veiligheid	175
Divide et impera	176
Verandering	176
Privacy versus veiligheid	178
Inburgering	180
Binnenlandse veiligheidsdienst	181
Drugsbeleid	181
DEEL 5 - TECHNOLOGIE	183
De 4 ^e industriële revolutie	184
Informatie en recht	184
Actuele ontwikkelingen	185
Social media	185
Brein Computer Interface (BCI)	187
Kwantumcomputer	187
Drones	189
3D printen	189
Inktloze printer	190
Linnstrument	190
Apps	191
Synthetische biologie en genomische geneeskunde	191
Kunstmatige intelligentie	192
AGI	194

Turing test	195
Singulariteit	195
Data en algoritmes	196
Big data	196
Data mining en predictive analytics	196
Machine learning	197
Deep learning	197
Robotisering	198
Beroepen en robotisering	198
Nanotechnologie en miniaturisering	202
Ruimteverkenning	202
Dystopie of utopie?	203
Basisinkomen	204
The Internet Of Things	205
Beveiliging	206
Cybercrime	206
Hacking	207
Privacy	208
Oplossingen	209
Internet 2.0	211
Metaverse	211
Solid	211
Blockchain	212
Elastos	214
COMNL	214
Conclusie	217
DEEL 6 - ECONOMIE	219
Geld en macht	222
Machiavelli – het doel heiligt de middelen	223
Foucault – weten is macht	223
Macht	224
Machtsregulering	225
Geld	228
Geldcreatie	230
Rente	232
Schuldenlast	232

Alternatieven voor geld	233
Economisme	233
Nivellering	234
Overheid	240
Kapitalisme	241
Tragedy of the commons	242
Communisme	242
Marktwerking	242
Primaire, secundaire en tertiaire sector	244
Bedrijfsleven	244
Big Pharma	245
Verhoudingen kantelen	246
Quartaire sector	248
Cultuur	248
Media	251
Alternatieve feiten en nepnieuws	251
Onderzoeksjournalistiek	253
Boter op het hoofd	253
De Hilversumse kaasstolp	254
Publieke omroep van de toekomst	254
Onderwijs	257
Zorg	260
Sport	263
NGO's	264
Banken en handel	265
De kredietcrisis	265
Scheiding nuts en commercieel	265
Aandelenhandel	266
Handel in schulden	267
Belastingen	268
Accijns	269
Belasting op erfenis, inkomen, vermogen, winst en resultaat	269
Dividendbelasting	270
BOW en BTW	270
Verhuurderheffing	271
Robotbelasting	271

Financiële Transactie Taks	272
Ontwikkelingsbelasting	272
Het nut van belastingen	273
Het belang van belastingen	274
Belastingparadijs	275
Gasinkomsten	275
Deeleconomie	276
Vrije keuze	277
DEEL 7 - ENERGIE	279
Fossiele brandstoffen	279
Energiebronnen	280
Olie	281
Biomassa	281
Water	281
Wind	282
Zon	282
Elektrische energie	283
Geothermie	283
Kernenergie	284
Thorium	284
Kinetische energie	285
Energieopslag	287
Energietransitie	287
Voeding	288
Hara Hachi Bu	289
Gemodificeerd voedsel	289
Biologische landbouw	290
Vertical farming	290
Urban farming	291
Vlesconsumptie	291
Insecten	291
DEEL 8 - MILIEU	293
Water	295
CO ₂ -uitstoot	298

De Klimaatzaak en Urgenda	300
Projecten	301
Conversie van het boerenbedrijf	301
Tiny Forest	301
Restore ecology	302
IPCC - The Sixth Assessment	302
Noordpool	304
Bio-industrie	304
Plastic en bio plastic	305
Vliegen	306
Afval	306
Jacht	306
DEEL 9 - DUURZAAMHEID	309
Duurzame projecten	312
Vervoer	313
Wonen	314
Reaction	316
Tesla	317
Ten slotte	318
DEEL 10 - HET ONVOORWAARDELIJK BASISINKOMEN	319
Introductie	319
Wat doen mensen als ze een basisinkomen krijgen?	325
OBI-Plus	325
De luilak	328
De streber	328
De dichter, de muzikant, de schrijver	329
De kennismens	330
Dezorger	330
Negatieve inkomstenbelasting	330
Bijstandsnormen	332
Flexibilisering, werkloosheid en ZZP	332
Acceptatie	334

OBi-index	335
De middenklasse	335
Bildungseinkommen	337
Pensioen versus OBi	338
Betaalbaarheid	339
Betaalbaar volgens Vinisva	340
Gratis voorzieningen	348
Lage kosten = Laag OBi	352
Misvattingen	354
Basisinkomen is niet betaalbaar	354
Basisinkomen is niet links of rechts	356
Een mens moet werken	357
Ledigheid is des duivels oorkussen	358
Niet voor rijke en ambitieuze mensen	359
Aantrekkingskracht voor migranten	359
Politieke spectrum	361
Nog (veel) meer tegenargumenten?	361
Internationale ontwikkelingen	362
Canada	362
Zwitserland	362
Duitsland	363
OBi-Unie	363
Ontwikkelingshulp	364
Belastingparadijs Nederland	365
Conclusies en aanbevelingen	366
NAWOORD	373
Evolutie	377
Politiek bewustzijn	377
Politieke verkiezingen	377
Politieke partijprogramma's	378
Politieke reorganisatie	379
Mijn gekke mierenpad	379
Het gelijk van De Derde Verlichting	382

Dag van de verlichting	385
DEFINITIES	389
INDEX	397

NEDERLAND IN 2050

Dit hoofdstuk is een woordelijke weergave van een apart essay van mijzelf uit maart 2022. Zie het als een samenvatting aan het begin ...

Hoe ziet de samenleving van 2050 eruit? Als in menig moderne film start ‘De Derde Verlichting’ bij het einde. Daarna wordt uitgebreid ingegaan op analyses, details, motivering en cijfers.

MAATSCHAPPIJ EN ECONOMIE

Wat is de toekomst van homo sapiens? Komt er een opsplitsing in *homo human* (de neoluddiet op het platteland) en *homo technologicus* (de transhumane, enhanced versie in de stad)? In algemene zin is het individueelwelvaart-denken vervangen door een streven naar collectief welzijn. Continu economische groei is een sprookje, waarin niemand meer gelooft. Er is op aarde genoeg van alles voor iedereen om als mensheid met gemak en vertrouwen de toekomst in te gaan. Miljoenen banen zijn in de afgelopen tijd vervangen door AI en robots. Er is de afgelopen decennia structureel gewerkt aan de loskoppeling van werk/arbeid, aan zaken als bestaanszekerheid en inkomen en aan een identieke paradigmaverschuiving van bezit en verbruik naar delen en gebruik. Het *Onvoorwaardelijk en Universeel Basisinkomen*, verkort ‘basisinkomen’ en ‘OBi’ genoemd, heeft haar intrede gedaan.

- Nederland maakt deel uit van een nieuwe OBI-unie, waarin landen met een wettelijk geregeld basisinkomen zich verenigen. De start was er met de Benelux-landen, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland, waarna al vrij snel de Scandinavische landen volgden. Een zo snel en breed mogelijke uitbreiding, zowel Europees als wereldwijd, blijft tot het einde van deze eeuw het doel.
- Het basisinkomen en bijbehorend belastingregime is vastgesteld op basis van een onderzoek naar gelukbeleving, waarbij een jaarinkomen van € 75.000 geldt als kritisch punt. Tot dat bedrag is er een significante stijging in gelukbeleving te zien, maar erboven wordt het bijna een horizontale lijn.
 - Het basisinkomen of OBi representeert een minimum nettobedrag, waarop elke burger recht heeft. Zowel de dakloze als de miljardair. Er is geen sprake van koppeling aan arbeid of anderszins enige verplichting. Je kunt (veel) meer verdienen als je dat wilt, maar dit is wat je in elk geval krijgt.
 - OBi wordt jaarlijks geïndexeerd middels compensatie voor inflatie. De volgende bedragen werden in 2022 vastgelegd. Elk

huishouden ontvangt € 600 per maand. Iedere volwassene ontvangt € 600 per maand. Ieder kind ontvangt € 300 per maand.

- In lijn met de ontwikkelingen is de focus in het belastingregime verlegd van inkomen en arbeid naar kapitaal c.q. vermogen en rendement. Zoals gezegd mag je veel verdienen en best rijk worden, maar excessen zijn uitgebannen. Voor een geolied collectief dienen de sterkste schouders de meeste lasten te dragen.
- Ter financiering van de voorzieningen die de overheid aan haar burgers moet bieden is het belastingstelsel drastisch gewijzigd. Zo zijn nieuwe belastingen ingevoerd (BOW, Tobintaks, Robotbelasting) en bestaande flink bijgesteld, zoals op vermogen, dividend, rendement en erfenis. Ook zijn academische ontdekkingen uit het publieke domein bij de overheid ondergebracht en worden deze te gelde gemaakt door patenten in licentie-abonnementen te verkopen aan geïnteresseerde ondernemingen.
- Macht (en vooral misbruik hiervan) wordt tot op zekere hoogte gereguleerd en is verankerd in sociale structuren. Hoe hoger op de apenrots, hoe meer beperkingen er zijn ingesteld voor het desbetreffende individu. Er is sprake van meer duo/trio-banen in publieke organisaties en ondernemingen. Handelingsbevoegdheid en lobbygroepen zijn ingeperkt om scheefgroei te voorkomen.
- Voor zover marktwerking nog bestaat is dat in de eerste drie sectoren. De overheid speelt financieel een neutrale rol en dit betekent dat organisaties zelf 100% verantwoordelijk zijn voor winst en verlies. Reserveren voor slechtere tijden hoort daar bijvoorbeeld bij. Marktwerking is volledig uit den boze in de quartaire sector.
- De eerste (agrarische) en tweede (industriële) sector worden gedomineerd door machines, AI en robotisering. De tertiaire sector (commercie) is 50/50 verdeeld over mensen en robots. De quartaire sector (onderwijs, cultuur en zorg) is er vooral voor en door mensen.
- Basisvoorzieningen in de zorg zijn flink uitgebreid (inclusief tandarts, psychologische hulp, voorbehoedsmiddelen e.d.) en worden gratis aangeboden.
- Technologie speelt een almaar groeiende rol in de zorg. Van nano- en operatierobots tot allerlei neurologische toepassingen.
- Openbaar onderwijs (van peuterspeelzaal tot en met WO) is gratis. Aanbod op private (ook confessionele) basis is onderhevig aan marktwerking.

- Hoeveelheid onrust, discussie en administratie zijn door gratis onderwijs en zorg en een betere waardering van werknemers in deze sectoren zeer significant afgenomen, hetgeen weer enorme besparingen oplevert.
- Diverse (semi-)overheidsinstanties die zich bezighielden met organiseren en controleren van 'arbeid' zijn door invoering van het OBi deels of zelfs geheel overbodig geworden. Denk bijvoorbeeld aan het UWV, de Arbeidsinspectie of grote delen van de Belastingdienst.
- In de algemene collectiviteitsrenaissance is democratie weer dichterbij het volk komen te liggen. Zo zijn bindende referenda en allerlei vormen van burgerberaad ingevoerd. Uit de vorige eeuw zijn begrippen als Brede Maatschappelijke Discussie (BMD) en inspraakbijeenkomsten opnieuw ingevoerd. In een open samenleving en met dichterbij-de-burger-politiek hebben mensen meer invloed op algemene ontwikkelingen én hun eigen leven. De korte lontjes van vroeger worden veel sneller gedoofd door serieuze aandacht van nationale en lokale overheden en instituties.
- Vele initiatieven in de afgelopen jaren hebben geresulteerd in een groot aantal burgercoöperaties, verspreid door het hele land. Aanleiding en doel kunnen verschillen, maar organisatie is uniform gestructureerd. In coöperatieverband wordt gezamenlijk een moestuin of boerderij geëxploiteerd en vindt collectieve inkoop en distributie plaats van energie, vervoer, gereedschap, etc.
- Jongeren vervullen ergens tussen hun 18^e en 25^e levensjaar een sociale dienstplicht. Tijdens een bepaalde periode (minimaal 6 en maximaal 12 maanden) ben je actief voor Defensie of ergens in de praktijk van de quataire sector: zorg, onderwijs, cultuur en sport.
- Op experimentele basis worden alternatieven voor geld als ruilmiddel onderzocht en ontwikkeld, zoals een transactiesysteem op basis van bijvoorbeeld punten of munten.
- Geldcreatie is voorbehouden aan de overheid. Banken zijn opgesplitst in commercieel en deposito. Commerciële banken zijn ondernemingen en vallen daarmee onder hiervoor genoemde wetten van de marktwerking. Bij deposito- of nutsbanken is elk spaargeld gegarandeerd.
- De rol en macht van aandeelhouders is flink ingeperkt en middels belasting op flitskapitaal en allerlei wijzigingen van regels in de handel in aandelen is heel veel onrust weggenomen. Aandeelhouders worden, net als vroeger, beloond met dividend als het goed gaat met de onderneming.
- De circulaire en P2P- of deeleconomie groeien jaarlijks met grote cijfers. Naast voor de hand liggende sectoren als vervoer – van

(vracht)auto en motor/scooter tot (bak)fiets – zijn er bijvoorbeeld de lokale reparatie en uitleen van allerlei apparatuur, de wassalon en diepvriescentrale. Bij materiaalkeuze staan hernieuwbare grondstoffen voorop.

POLITIEK

Het Nederlandse politieke landschap is ingrijpend gewijzigd. De door jarenlang neoliberal en waan-van-de-dag beleid ontstane kloof tussen politiek en burger is behoorlijk gedicht door eerdergenoemde omslag in maatschappij en economie en een aantal maatregelen om de burger beter te betrekken bij ‘de politiek’.

- De Kiesdrempel is verhoogd van 0,67% naar 3%, hetgeen het aantal Kamerfracties tot hanteerbare proporties beperkt en toch voldoende ruimte biedt aan politieke diversiteit en activisme.
- Er is een Constitutioneel Hof geïnstalleerd ter bewaking van Grondwet en democratie.
- De Grondwet is op een aantal plekken aangepast, onder andere:
 - Er is sprake van een duidelijke scheiding van Kerk en Staat. Artikelen met betrekking tot ‘religie’ zijn omgevormd tot een humanistisch grondvest.
 - Elke burger heeft recht op een Onvoorwaardelijk Basisinkomen zonder arbeidsverplichting.
 - Ingezetenen hebben recht op en toegang tot alle overheidsinformatie. Dit geldt zowel voor de dagelijks praktijk als voor acties ingevolge de Wet Openbaarheid bestuur (WOB).
- Zowel kabinet/overheid als Staten Generaal heeft een uitgebreide en tijdige informatieplicht aan het volk en kan verantwoordelijk worden gesteld bij misstanden.
- Alle relevante wetten en plannen van de overheid worden middels bindende referenda door het volk geaccordeerd of verworpen.
- Na een nationale geopolitieke reorganisatie kent Nederland geen Provinciale Staten meer. De verwijdering van deze bestuurslaag brengt significante besparingen met zich mee. Beleid wordt bepaald op Europees, nationaal en gemeentelijk niveau. Daarnaast is er plaats voor gerichte intergemeentelijke instituties, bijvoorbeeld op het gebied van milieu, vervoer, cultuur of planning van bedrijvigheid in een regio.
- Gezien de zowel numerieke als kwalitatieve groei in het aantal burgercoöperaties is een verdergaande politieke herindeling naar bijvoorbeeld corporatisme (federatie) te overwegen.

- Naar voorbeeld van de Angelsaksische situatie is Nederland voor politieke doeleinden verdeeld in kiesdistricten of kieskringen, gebaseerd op een aantal inwoners, bijv. 100.000. Een kiesdistrict kan dus bestaan uit een wijk, een stad, een gemeente of conglomeraat van meerdere gemeenten. Kandidaten voor de Staten Generaal worden gekozen door en zijn verantwoording schuldig aan een aanwijsbaar electoraat.
- De Staten Generaal is flink uitgebreid (299 zetels totaal) en taakstellingen van de Kamers zijn gewijzigd.
 - Eerste Kamer (47 zetels, 6 jaar, minimaal 10 jaar SG-ervaring) toetst plannen en wetten en bereidt grondwetswijzigingen voor.
 - Tweede kamer (131 zetels, 4 jaar) behandelt operationele en tactische, korte- en middellangetermijnplannen (1-10 jaar) en wetgeving.
 - Derde Kamer (121 zetels, 8 jaar, minimaal 5 jaar SG-ervaring) behandelt strategische, langetermijnplannen (10-100 jaar) en wetgeving.
- De drie defensietakken (land, zee, lucht) zijn omgevormd tot één Nationale Garde voor een nationale inzet. Voor internationale defensie wordt al langer samengewerkt in NAVO-verband (met een jaarlijkse bijdrage van 2% van het BNP) en sinds eind jaren '20 tevens in een Europees leger.
- Justitie en politie zijn strak georganiseerd en geografisch toereikend gealloceerd om wetten en regels zowel in de nationale als lokale samenleving te handhaven en de burger voldoende bescherming te bieden tegen alle vormen van onmenselijk of ondemocratisch handelen.
- Nederland kent een ceremoniële monarchie met een koning zonder enige politieke invloed en verantwoording.
- Op diverse strategische terreinen (economie, technologie, zorg, onderwijs, cultuur, etc.) houdt een taskforce, bestaande uit een mix van maatschappelijke organisaties, politici en vakspecialisten zich bezig met langlopende ontwikkelingen. Zij adviseren zowel overheid als SG.

TECHNOLOGIE

AI en robotisering hebben zich, mede door de komst van onder andere kwantumcomputer en nanotechnologie, in een razend snel tempo verder ontwikkeld. De mensheid staat op een beslissend moment in de evolutie. Wat wordt de rolverdeling tussen mens en machine? Gaat de wereld verder onder leiding van AI en doet de laatste mens binnenkort het licht uit?

- De kwantumcomputer heeft zijn intrede gedaan en katapulteerde ontelbare ontwikkelingen op uiteenlopende gebieden naar ongekende

hoogte. De snelheid in verwerking van data heeft zowel in zakelijke als persoonlijke sfeer een zeer grote vlucht genomen en geleid tot vele nieuwe producten en diensten.

- Heel veel en meer en meer arbeid wordt gedaan door AI en robots, die 24/7 hun werk doen. Ze krijgen geen salaris, hebben geen vakantie en zijn neutraal in hun verhouding tot wat ze doen. Inzet is vooral zinnig in de eerste drie sectoren.
- In de zorg is de infantiele humanoïde robot Zora² het gelukkig niet geworden. Robots worden NIET ingezet ter vervanging van de persoonlijke (mantel)zorg. Ze dienen wel als oplossing van technische vraagstukken. Denk daarbij aan het uitvoeren van operaties, het gericht wegnemen van pijn middels nanomedicijnen of het verminderen van heen-en-weergereis voor onderzoek bij ziekte en monitoring bij gezondheid.
- Het aantal toepassingen met een koppeling tussen menselijke hersenen en AI groeit gestaag.
- Met een 3D-printer worden vele producten op maat gemaakt, zowel industrieel als thuis.
- In het Internet of Things vertellen embedded systems elkaar wat ze moeten doen zonder menselijke tussenkomst.
- Bij financiële transacties is en blijft een algemeen geaccepteerd ruilmiddel nodig. Naast de eerder genoemde punten/munten zijn er digitale alternatieven voor het geldverkeer. Chartaal geld is langzaam maar zeker volledig vervangen en er bestaan allerlei manieren om online kleine of grote bedragen over te boeken. De opmars van cryptomunten werd in de jaren '20 in de kiem gesmoord in verband met de gigantische aanslag die datamining pleegt op energieverbruik en de verkeerde aantrekkingskracht op hebberige beleggers.
- Een juiste informatievoorziening door de overheid is een verplichting en vormt een cruciaal onderdeel van elke vorm van democratie. Sinds de opkomst van nepnieuws en grootscheepse cybercrime in de eerste decennia van het millennium – met de inval van Rusland in Oekraïne in februari 2022 en de misinformatie door de Russische overheid richting eigen volk en het gebruik van onjuiste motieven voor de inval – is in de jaren '20 besloten tot een ingrijpende VN-resolutie, waarbij het recht op informatie voor de burger uitgebreid is gedocumenteerd.

² <https://www.zorgvoorbeter.nl/digitale-zorg>

- De overheid heeft mede naar aanleiding van voornoemde VN-resolutie een nationaal informatienetwerk uitgerold onder de naam COMNL. Het is een soort Minitel 4.0 waarbij elk huishouden is voorzien van een terminal, welke dient voor alle vormen van communicatie met de overheid, inclusief verkiezingen en referenda. Het systeem is monkeyproof ontwikkeld en wordt beheerd door een hiertoe in het leven geroepen staatsbedrijf. Middels COMNL kan de overheid optimaal voldoen aan haar informatieplicht naar de burger en kan de laatste zich snel en adequaat melden bij elke gewenste overheidsinstantie.

ENERGIE, MILIEU EN DUURZAAMHEID

Er zijn in de afgelopen jaren kleine stappen gezet maar in de tweede helft van deze eeuw zal er toch zeer serieus moeten worden gewerkt aan de leefomgeving van de mens. Of het nou gaat om CO₂-uitstoot, stikstof of zure regen, om zoönosen en virussen, om fossiele energiebronnen of om de algehele uitputting van de aarde, de mensheid zal zich wereldwijd flink moeten inspannen om de toekomst van haar eigen biotoop te waarborgen. Klein denken wint het van megalomane projecten. Kleinschaligheid en couleur locale zijn in.

- De zeespiegelstijging is vooralsnog beperkt gebleven tot 1 meter. Mede door zeer flinke investeringen en inspanningen sinds 2025 zorgt een adequate aanpassing van de waterhuishouding in Nederland ervoor dat de kustlijn niet of nauwelijks is verschoven. Je moet er echter niet aan denken wat er gebeurt als er nog 1 meter of zelfs meer bovenop komt ...
- Na invoering van het basisinkomen kwam een grote trek naar het plateland op gang. Je hoeft immers niet meer per se voor je werk in de stad te wonen. Dat zorgde ervoor dat steden ruimer in hun jasje kwamen te zitten. OBi zorgde er ook voor dat het fenomeen ‘dakloze’ tot het verleden is gaan behoren en dat kleine criminaliteit bijna volledig is teruggedrongen.
- Bouw en inrichting van woningen en bedrijfsgebouwen geschieden onder een strenge circulaire discipline. Grondstoffen en materialen zijn zoveel als mogelijk herbruikbaar.
- Waterzuivering is efficiënter georganiseerd. De wc doorspoelen of douchen met drinkwater is onnodige verspilling. 90% van het benodigde water in een woning of bedrijf hoeft niet drinkbaar te zijn. Drinkwater kan bijvoorbeeld in flessen worden gedistribueerd en geconsumeerd.

- Tegelijk met voornoemde ruralisatie ontstonden er vele alternatieven in wonen. Geïnspireerd door wagenburcht of laager werden nieuwbouwwoningen in een kring rond centrale voorzieningen geplaatst en werden boerderijen omgetoverd tot woonvormen voor meerdere gezinnen. Door een toenemende mantelzorg door direct betrokkenen (getriggerd door het basisinkomen!) ontstonden er meerdere varianten in 'samen wonen'. Familiehuisen en tiny houses schoten overal als padenstoelen uit de grond.
- De prijzen voor gas en olie rezen de pan uit in de jaren '20 en toevoer en beschikbaarheid stonden regelmatig flink onder druk van geopolitieke ontwikkelingen en verhoudingen. Het bracht een versnelde transitie naar duurzame energiebronnen op gang. Nederland is minimaal afhankelijk van fossiele brandstoffen. Naast zon, wind en water als meest voor de hand liggende energiealternatieven zijn grote stappen gezet in de toepassing van kernfusie, geothermie, thorium en kinetische energie. In het vervoer zijn olie en benzine verdrongen door elektriciteit en waterstof.
- Het idee van zelfrijdende auto's was minstens zo infantiel als zorgrobot Zora. Als minimaal energieverbruik, veiligheid en flexibiliteit zijn gegarandeerd en er vooral ook minder aandacht is voor individuele oplossingen en meer voor optimaal werkende vormen van (openbaar) groepsvervoer, waarom wil je dan zelfrijdende auto's op de weg met vaak één persoon aan boord?
- Met een goed en niet-vervuilend openbaar vervoer en een betere benutting van treintracés en waterwegen door het beroepsvervoer zijn investeringen in aanleg en onderhoudskosten van het wegennet tot een minimum teruggebracht. Er zijn immers veel minder (vracht)auto's op de weg. CO₂-uitstoot is mede hierdoor drastisch gedaald.
- Door belasting op kerosine en aanvullende vormen van prijsregulering is het vliegverkeer in zijn totaliteit enorm afgenomen. Globalisering is een mooi streven, maar vooral de korte vakantie- en stedentrips vroegen echt te veel van het milieu. Via een continu positieve promotie (mede door de overheid) wordt vakantie dichtbij voor burgers weer een acceptabel alternatief voor het weekendje Istanbul of weekje Las Palmas.
- Dankzij langdurige politieke en wettelijke inspanningen en financiële hulp door de overheid is in voeding de focus verschoven van goedkoop ongezond naar betaalbaar gezond. Vet en suiker in producten worden zwaar belast of zelfs verboden. Het gebruik van pesticiden en conserveermiddelen is bijna geheel teruggebracht. Naast vegetarisme hebben insecten hun intrede gedaan in de voedselketen van de mens.

- De traditionele agrarische sector is op vele fronten flink ingedikt. De intensieve veeteelt is geslonken tot 10% van de grootte in 2020. Boeren zijn ofwel gesaneerd ofwel geëmigreerd naar Rusland, toch al de grootste afnemer. Daarnaast beschikt dit immense land over meer vruchtbare grond voor agrarische toepassingen dan de oppervlakte van geheel Nederland.

VOORWOORD

De meest recente inhoudelijke wijzigingen in dit boek dateren van oktober 2022. Een (uiteraard niet complete) opsomming van ontwikkelingen:

- 24 februari 2022: Russische invasie in Oekraïne!³
 - Poetin heeft sinds 1999 gestaag toegewerkt naar een kring van getrouwen en de Russische orthodoxe kerk voor zijn karretje gespannen. Hij droomt van een 1000-jarig Russisch tsarenrijk, maar het hiertoe benodigde stappenplan heeft buitengewoon akelige trekken. De geest van Hitler en vooral Stalin waart weer rond in de 21^e eeuw. Op 21 september 2022 hield hij een toespraak over de situatie in Rusland en Oekraïne. Daarin werd de inzet van kernwapens niet uitgesloten!
 - Zeer bedenkelijk is het feit dat je met de stand van zaken in communicatie en media anno 2022 niet kunt vertrouwen op waarheid en compleetheid in het nieuws en de beschikbaarheid van kanalen.
 - Over de immense economische en geopolitieke gevolgen op termijn valt nog niet veel te zeggen, maar de effecten zullen nog een hele tijd zichtbaar zijn. Landen als China, India en Israël spreken zich niet of nauwelijks uit.
 - Oekraïne ambieert een NAVO-lidmaatschap, maar dat is tegen het zere been van Poetin. Zweden en Finland hebben deze stap al gezet in mei 2022. Een no-flyzone boven Oekraïne is uit den boze. Dit alles om een 3^e wereldoorlog te voorkomen.
 - President Poetin kan eigenlijk alleen maar verliezen, op de langere termijn. Kaarten worden flink geschud, zowel buiten als binnen Rusland.
 - Na de langste Nederlandse formatieperiode ooit ging in januari 2022 een kopie van een weggestuurde regering aan de slag, met blijkbaar heel veel geld in de portemonnee en helaas welgeteld nul visie. Na de Russische inval is menig plan aan een flinke herziening toe.

³ *"Russische invasie van Oekraïne in 2022." Wikipedia, de vrije encyclopedie. 19 okt 2022, 12:03 (UTC). 19 okt 2022, 12:03 nl.wikipedia.org/wiki/Russische_invasie_van_Oekraïne_in_2022*

- Ook hier doet '99% versus 1%' opgeld. De media-actie 'Samen in actie voor Oekraïne' bewijst dat er substantieel niks verandert. Waar John de Mol in zijn eentje het gehele bedrag zonder problemen op tafel kan leggen – is wellicht minder dan het verlies op al zijn mislukte formats – moet de financiële hulp toch weer door een emo-appèl op de burger door het volk worden opgehoest.
- Het Russische aandeel in de levering van gas en olie komt tot stilstand en leidt tot flinke kostenverhogingen. Energiebedrijven maken megawinsten, burgers betalen veelvoudige verhogingen van de energierekening. Enig lichtpunt zou kunnen zijn dat dit de agenda van de energietransitie overhoop gooit en sneller tot alternatieven dwingt.
- Terwijl in België in de 3^e week ruim 10 miljard aan Russische tegoeden werd bevroren noemde Minister van Financiën Sigrid Kaag een bedrag van 6 miljoen voor Nederland. Iets dat enkele dagen door De Nederlandsche Bank werd bijgesteld tot 200 miljoen. Maar dan nog. Dit is Holland op zijn smalst.
- Blonde, christelijke vluchtelingen uit Oekraïne zijn blijkbaar meer welkom dan donkergetinte, islamitische mensen uit Syrië, Afghanistan of Afrika. De ruimhartigheid van Nederland voelt behoorlijk racistisch aan, maar is helaas geen verrassing.
- China en VS liggen al langer met elkaar in de clinch over Taiwan. Het bezoek van Nancy Pelosi, voorzitter van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, op 2 augustus 2022, is slecht gevallen in Peking. China intimideert middels militaire oefeningen rond Taiwan en in de Chinese Zuidzee.
- Italië heeft in september 2022 weer eens een überrechtse richting gekozen. Er wordt blijkbaar niet geleerd van de geschiedenis. Erger nog, men wil juist terug. Verandering van status quo moet blijkbaar komen door terug te grijpen naar onethische waarden en normen.
- Terwijl Baudet met zijn geloof in de macht van reptielen de partij marginaliseert biedt de PVV alle ruimte voor de FVD-vluchtters. Met ruim 20 zetels is het de 2^e partij van Nederland.
- Na een flinke electorale winst in een zomer met omgekeerde vlaggen blijft de BoerBurgerBeweging na de storm toch nog altijd groter dan gevestigde partijen als PvdA, CDA en GL. Er is veel meer te zeggen over de ontwikkelingen in de agrarische sector dan de meesten

überhaupt kunnen overzien, laat staan bevatten⁴. Het mag echter overduidelijk zijn dat een rigoureuze vermindering van de export en transitie naar duurzame landbouw en veeteelt heel hard nodig is en ingrijpende veranderingen derhalve onontkoombaar zullen zijn.

- Ik verwacht een verdere polarisatie tussen wat je van oudsher West (globaal VS en Europa, Japan en Zuid-Amerika) en Oost (China, Rusland, India, Indonesië, Midden-Oosten en Afrika) zou kunnen noemen. De Stille Oceaan ligt op termijn wellicht meer centraal dan de Atlantische Oceaan, waarbij Oost een dominante rol op het wereldtoneel speelt.
- De Zuidas regeert meer dan kabinet-Rutte. Voor wie pakt economische groei eigenlijk goed uit? Shell wordt op financiële gronden 100% Brits, waardoor afschaffing van de dividendbelasting hier meteen weer op de agenda staat. Sterkste schouders dragen de zwaarste lasten? Is de burger straks nog wel consument? Honderden miljarden stromen er bijna dagelijks naar aandeelhouders, veelverdieners en vermogenden, terwijl het volk op een faillissement afstevent! Willen bedrijven nog iets verkopen dan zullen ze zowel doelstellingen als loonbeleid bij moeten stellen. Inflatiecijfers gaan medio 2022 door het dak en zorgen voor grote problemen in de huishoudportemonnee van menig burger.
- Nederland haalt haar eigen, nota bene door de rechter afgedwongen CO₂-doelstellingen niet of nauwelijks.
- De COVID-19-coronapandemie en haar gevolgen verdeelt de maatschappij en families tot op het bot.
- De Toeslagenaffaire is verre van opgelost voor de gedupeerden en vormt samen met de gasellende in Groningen slechts een voorbode van wat de Nederlandse samenleving boven het hoofd hangt als opeenvolgende regeringen niet kunnen (en willen!) regeren.
- In navolging van alle voorgaande millenniumregeringen continueert het demissionaire kabinet haar waan-van-de-dag beleid.
- In oktober 2022 zijn er 20 (!) politieke fracties in de Tweede Kamer. Die kwantitatieve toename staat bijna omgekeerd evenredig tegenover de kwaliteit van de politiek en haar vertegenwoordigers in Den Haag.

- Er blijken honderdduizenden vacatures te zijn in zorg, onderwijs, handel, zakelijke dienstverlening en techniek. Nog niet zo lang geleden hebben enkele regeringen van bijna identieke signatuur die sectoren met ongeveer dezelfde aantallen gemarginaliseerd. We zullen immigranten nog hard nodig hebben.
- Een groeiende populistische rechterflank zaait tweedracht met alternatieve waarheden rond klimaat en immigratie.
- De klimaatop COP26 2021 in Glasgow is afgesloten zonder enig substantieel resultaat.
- De Staat koopt 3 schilderijen terwijl de gehele culturele sector nog immer kraakt in haar voegen door bezuinigingen van ongeveer dezelfde orde van grootte.
- Ondernemers kunnen/mogen geen energie terugleveren aan de netbeheerders, terwijl er alle ruimte en sympathie bestaat voor het plaatsen van grote aantallen zonnepanelen op de vele hiervoor geschikte daken. De overheid is ook op dit dossier onzichtbaar.
- Media laten zich al jarenlang leiden door formats en lees- en kijkcijfers en hebben meer aandacht voor verpakking dan inhoud. In de bubbel vullen BN-ers elkaars programma's op. "The Masked Singer" is het meest populaire TV programma (...) en het aantal reality-tv-series is niet meer te tellen.
- Asielopvang, woningnood, energiecrisis en torenhoge inflatiecijfers en enkele hittegolven. Dit alles alleen al in de zomer van 2022. En Nederland heeft een regering die niet regeert maar uitstelt en delegeert.

Op internet circuleert overigens een samenvatting met verworvenheden van het tijdperk Rutte"⁵. Uiteraard is het een subjectieve en onvolledige opsomming, maar het is dan ook slechts bedoeld om een kader te schetsen. Het *Sociaal Contract* staat namelijk flink onder druk. Boosheid en korte lontjes zijn er alom. De redenen zijn talrijk, al weet de burger het vaak zelf niet. De overheid overspeelt haar hand en de afstand tussen politiek en burger is maximaal. Het is lawaai waar het stil zou moeten zijn. Het staat stil waar het vooruit zou moeten gaan. We razen mee op een verwoestend pad, in het oog van een maatschappelijk apocalyptische tornado. Onze menselijke soort staat op een beslissend punt in de evolutie en geschiedenis. Het is

⁵ https://www.succesboeken.nl/mailings/wk2026-26jun/Leugens_en_fouten_Rutte.pdf

misschien niet voor het eerst en het vervolg is zoals altijd onbekend op het moment dat het allemaal plaatsvindt. In tegenstelling tot eeuwen geleden valt er nu echter wel degelijk wat te voorspellen en te doen. Klimaat, economie, politiek, technologie, cultuur, zorg en onderwijs: wat willen we eigenlijk? Zoals het nu gaat houden we het als mensheid geen honderden jaren meer vol.

2400 jaar geleden (!) omschreef Plato in zijn *Allegorie van de grot*⁶ reeds het verschil tussen werkelijkheid en de wereld van ideeën. Mensen staan volgens hem met de rug naar (mogelijke) veranderingen en staan over het algemeen erg sceptisch tegenover andersdenkenden en anderszienden. De weg van verandering is per definitie vol bezwaren, obstakels en omwegen.

Het is er nooit van gekomen. *Utopia*, de ideale eilandstaat die Thomas More in 1516 beschreef, werd synoniem voor de spreekwoordelijke illusie. Wel gebleven zijn de ideeën en idealen die sinds de eerste Verlichting (16^e eeuw) en ook de tweede (18^e eeuw) het licht zagen. Het aantal personen, organisaties en instanties dat zich bezighoudt met de vormgeving van een nieuwe wereld groeit met de dag. Angst en onzekerheid overheersen in de 21^e eeuw. De oerreflex ‘vluchten of vechten’, die nu eenmaal onlosmakelijk met onze angst is verbonden, leidt tot verkeerde keuzes wereldwijd. De sociale wanorde is bijna compleet. We zijn ontworteld, we weten niet welke kant we op moeten. We lopen valse profeten en leiders achterna. Ondanks ongefundeerde positiviteit bij regering en vele media komen we maar niet los van een algeheel neerslachtig gevoel. Niet sinds de start van de *war on terror* in het nieuwe millennium, de financiële crises van 2002 en 2008 of de coronapandemie van 2020. Waar ligt dat aan? Wat er aan neoliberale winst was sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is eigenlijk meteen verkwanseld in de daaropvolgende jaren negentig. Het individu regeert, collectiviteit is ver te zoeken. Economie is het enige dat telt, essentiële onderdelen van een wenselijke maatschappij en bijbehorende cultuur zijn stelselmatig

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=vVO7DcUM5wU>

<https://www.youtube.com/watch?v=Wu-d71ovj6A> en

<https://mens-en-samenleving.infonu.nl/filosofie/145245-plato-allegorie-van-de-grot.html>

⁷ <https://humanistischemanon.nl/venster/bijbels-humanisme/thomas-more-utopia>